

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

**Az alapvető jogok biztosának
2012. évi projektjei**

Tartalomjegyzék

<i>Gyermekbarát igazságszolgáltatás - Gyerekjogi projekt 2012</i>	<i>3</i>
<i>Alapvető jogok kint és bent - Fogvatartotti projekt</i>	<i>7</i>
<i>Az ügyvédség helyzete, az ügyvédek és a hozzájuk fordulók jogainak védelme - Ügyvédi projekt</i>	<i>12</i>
<i>„A Munka Méltósága” projekt</i>	<i>14</i>
<i>“A válság vesztesei - a paragrafusok fogságában” projekt 2012-2013</i>	<i>18</i>

Gyermekbarát igazságszolgáltatás - Gyerekjogi projekt 2012

Egy gyermek számos eljárási pozícióban megjelenhet az igazságszolgáltatásban, akár áldozatról, sértettről, tanúról, veszélyeztetett vagy családból kiemelt gyermekről, akár egy büntetendő cselekmény elkövetőjéről van szó. A gyermek jogainak hatósági eljárásban való védelmét rögzíti az 1989. évi ENSZ Gyermekjogi Egyezmény és az Európa Tanács 2010 novemberében elfogadott iránymutatása a "Gyermekbarát igazságszolgáltatásról" is, számos egyéb nemzetközi dokumentum mellett.

Magyarországon évente több mint százezer gyerek kerül valamilyen formában kapcsolatba hivatalos szervekkel, hatóságokkal, jogalkalmazókkal, magával az igazságszolgáltatási rendszerrel, amelyben a jelenlegi jogszabályi környezet alapvetően biztosítja azokat a jogokat, amelyekre a nemzetközi elvárások is fókuszálnak, így rendezi a képviselőt, a tájékoztatás, a meghallgatás szabályait, és biztosítja a véleménynyilvánítás jogának érvényesülését is. Azonban szakadék húzódik az írott joganyag és a gyakorlat között.

Az alapvető jogok biztosa, mint gyermekjogi ombudsman, immár nemcsak a gyermekvédelmi törvény felhatalmazása alapján védi sajátos eszközeivel a gyermeki jogok érvényesülését, hanem a feladatát és hatáskörét meghatározó, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény kiemelt feladatává is teszi a gyermekek jogainak védelmét.

Mindezek alapján az ombudsman 2012-ben gyermekjogi munkájának középpontjába a gyermekbarát/gyermekközpontú igazságszolgáltatás egyes kérdéseit állította – hasonlóan a Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózatához és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz –, így hivatalból átfogó módon vizsgálja:

- a gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó nemzetközi kötelezettségek tagállami végrehajtását,
- az áldozatvédelem aspektusait,
- a gyermeki jogok érvényesülését az igazságszolgáltatás (büntető-, polgári-, közigazgatási) eljárásaiban,
- a mediáció és a resztoratív igazságszolgáltatás modelljeinek hazai alkalmazását,
- a gyermekvédelmi ellátásban és az igazságszolgáltatásban dolgozók gyermekközpontú képzésének helyzetét,
- a kísérelő nélküli kiskorúak helyzetét,
- és a fiatalok büntetés-végrehajtási intézményeit.

A projekt eredményeinek bemutatására – immár hagyományosan – két konferenciát szervez az ombudsman, a nyitórendezvényre nagy létszámú szakmai

közönség részvétele mellett 2012. április 24-én került sor, a zárókonferenciát pedig a gyermeki jogok nemzetközi napjához kapcsolódóan november 20. táján rendezzük.

Az idei év során kiemelten működünk együtt az Országos Kriminológiai Intézettel, az UNICEF Magyar Bizottsággal és az ELTE PPK Neveléstudományi Intézetével; a szakmai munka bővült továbbá az ELTE ÁJK Gyermekjogi Jogklinikája hallgatóinak bevonásával.

A jogon túli eszközöket nem elhanyagolandó, folytatódik a gyermekjogi munka Internetes honlapunkon és Facebook- oldalon történő rendszeres megjelenítése, illetve az ombudsman munkatársai idén is részt vesznek a T-Com Gyerekszigeten 2012 júniusában, az UNICEF-fel együtt.

Gyermekközpontban lévő kiskorú külföldiekről AJB-733/2012

Immár nem menekülttáborban, hanem a fóti gyermekközpontban helyezik el a menedékkérő kiskorút. Ez az egyik eredménye Szabó Máté ombudsman korábbi javaslatainak. Az alapvető jogok biztosának újabb vizsgálata azonban további problémákat is feltárt.

A kísérő nélküli, menedékkérő kiskorúakat az ombudsman fellépése előtt a bicskei befogadó állomáson helyezték el, ahol az állapotok nem voltak igazán alkalmasak a nevelésre és a magyarországi viszonyok megismerésére. A biztos kezdeményezése nyomán a szociális és munkaügyi miniszter, valamint a közigazgatási és igazságügyi miniszter a fóti Károlyi István Gyermekközpontban törvénymódosítással létrehozta a kísérő nélküli kiskorúak otthonát. A menedékjogi eljárás alatt álló, menekültként elismert, vagy utógondozott külföldi kiskorúak körülményei ebben az intézményben a bicskeihez képest lényegesen jobbak – ezt a huzamosabb ideje ott élő fiatalok is megerősítették.

Az ombudsman újabb vizsgálata mégis rávilágított néhány hiányosságra. Közöttük arra is, hogy a gyermekközpontban nincs elkülönítő helyiség, ahol az újonnan érkező, fertőző betegségben vagy elősködőktől szenvedő fiatalokat gondozhatnák-gyógyíthatnák. Ez a testi és lelki egészséghez való, az Alaptörvényben is rögzített jog érvényesülését is veszélyezteti.

A külföldi gyermekeket oktató iskola és a Gyermekközpont munkatársai is arról számoltak be, hogy szinte valamennyi kiskorút súlyosan megviselték a menekülésükkor átélt megrázkódtatások. Szaknyelven „poszttraumás szimptomától” szenvednek, ami hirtelen, látható ok nélküli súlyvesztést, krónikus fejfájást, váratlan és kontrollálhatatlan dühkitöréseket is előidéz náluk. A Gyermekközpontban dolgozó pszichológusok és fejlesztő pedagógusok nem tudják megfelelően ellátni ezeket a pszichés problémáktól sújtott kiskorúakat, mert energiáikat leköti az ugyancsak Fóton működő speciális gyermekotthon lakóival való törődés.

Az ombudsman vizsgálatában kiderült az is, hogy nemcsak a fiatalok, hanem az őket gondozók is rászorulnának a szakértő támogatásra. A gyermekek ugyanis egy idő után megnyílnak, érzelmi kötődés alakul ki bennük, a bizalmukba fogadják a velük foglalkozó felnőtteket és elmesélik azokat a szörnyűségeket, amelyeket kénytelenek voltak átélni – ezek az információk pedig megviselik a pedagógusokat is, akik pszichés támogatás nélkül maguk sem képesek feldolgozni az információkat.

Rendőrrrel az iskolakerülés ellen? AJB-4117/2012

Nem ért egyet az ombudsman azzal a tervezett törvénymódosítással, amely rendészeti eszközökkel kívánná akadályozni az iskolakerülést, valamint lehetővé tenné, hogy az oktatási intézmény testi kényszer alkalmazásának jogával is felruházott iskolaőröket alkalmazzon. Szabó Máté az előterjesztés átdolgozását kéri.

Az előterjesztés a tanítási napon a tanítási órától vagy az iskola által szervezett foglalkozástól engedély nélkül távolmaradó, vagy onnan engedély nélkül eltávozó tanköteles tanulóval szembeni intézkedéseket tenne lehetővé a rendőrség számára.

Szabó Máté rámutatott arra, hogy e rendelkezés a gyakorlatban számos problémát vethet fel, miután a rendőrök nincsenek tisztában a gyermekek teljes körű iskolai elfoglaltságával, így nem tudják megítélni, hogy a gyermekek mikor vannak jogszerűen távol az iskolától. Az előterjesztés azt sem határozza meg egyértelműen, hogy milyen igazolással kell rendelkeznie a tanulónak ahhoz, hogy a rendőr ne tekintse igazolatlan távollétnek az iskolán kívüli tartózkodását.

Az előterjesztés lehetővé tenné az iskolákban iskolaőr alkalmazását, aki a jogszabályban meghatározott cselekmények esetén arányos mértékű testi kényszert is alkalmazhatna. Az ombudsman szerint ez az alapvető jogokkal összefüggő visszásság közvetlen veszélyét idézné elő, különösen úgy, hogy a köznevelési törvényben nem tisztázott az arányos mértékű testi kényszer fogalma. Aggályosnak tartja a biztos azt is, hogy az iskolaőr képesítési előírásait az előterjesztés nem tartalmazza, miközben az e munkakört betöltő iskolai alkalmazott – korlátozott jogkörökkel – objektum- és személyvédelmi feladatokat látna el.

Szabó Máté nem ért egyet azzal, hogy az iskolapszichológusi hálózat – korábbi jelentésében javasolt, és a köznevelési szakemberek által is támogatott – fejlesztése helyett az erőszak jelenségét a testi kényszer alkalmazásának jogával is felruházott iskolai alkalmazott bevonásával szeretnék visszaszorítani.

A gyermekek jövőjét meghatározó tényezők közül kiemelkedik a tudás, az iskolázottság, amihez szükség van iskolába járásra, azonban az ombudsman szerint a gyermekek rendszeres iskolába járásának előmozdítását, ott a magatartási szabályok betartását és betartatását nem lehet rendészeti kérdésként kezelni. Eredményt a gyermekek között fennálló hátrányok csökkentésével, az iskolában pedig pedagógiai módszerekkel lehet és kell elérni – fogalmazott az alapvető jogok biztosa.

Alapvető jogok kint és bent - Fogvatartotti projekt

Az alapvető jogok biztosa 2012. év kiemelt projektjeként indította – mind a büntetés-végrehajtásban, mind az idegenrendészet területén – a fogvatartottak jogainak alapjogi összefüggéseit vizsgáló projektet. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy már hivatalba lépése óta több intézetben folytatott helyszíni vizsgálatot, kiemelt figyelmet fordítva az elítéltek elhelyezési, fogva tartási körülményeire. Ezt nemcsak egyedi panaszok alapján, hanem hivatalból indított vizsgálatok keretében is végezte. A börtön vizsgálatai során tapasztalt súlyos emberi jogi problémákra sajtóközleményekben hívta fel a közvélemény figyelmét.

A fogvatartás körülményeinek középpontba állítását azért is tartotta fontosnak ebben az évben a biztos, mert a 2012. január 1-jén hatályba lépett, az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény, az alapvető jogok biztosa hatáskörébe utalja a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni fellépés lehetőségét, vagyis a hazánk által is elfogadott, a nemzeti megelőző mechanizmussal kapcsolatos kötelezettségvállalás teljesítéséből fakadó feladatokat.

2007-2011 év vizsgálatainak, ombudsmani javaslatainak is voltak már hathatós eredményei:

- felújították és újra megnyitották a Gyorskocsi utcai és a solti objektumot, és várhatóan további intézeteket is bővítenek (pl. Szirmabesenyő),
- a rabszállító gépjárművek biztonsági övvel való felszerelése 2014 végére megtörténhet,
- az előzetes letartóztatottak számának csökkentése, illetve a zsúfoltság ellenében hathat és a házi őrizetek alkalmazásának elterjedéséhez vezethet, az elektronikus őrizet (karperec) alkalmazásához szükséges feltételek megteremtése,
- különös hangsúlyt kapott az, hogy a szabadságuktól megfosztottak dolgozhassanak, mindenki végezhesen valamilyen hasznos munkát, vagy oktatásban, képzésben vehessen részt,
- az egészségügyi ellátás területén kialakult a kormányzati szándék arra, hogy egységes egészségügyi központ jöjjön létre a bv. rendszerén belül a tököli rabkórház, az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyintézet, valamint a nagyfai egészségügyi objektum összevonásával,

2012-ben még **több helyszíni vizsgálatot** folytatunk. Főbb vizsgálati irányok:

- a fiatalok fogvatartottak egészségügyi ellátása,
- a Kísérő Nélküli Kiskorúak Otthonának helyszíni bejárása,

- a fogvatartottak foglalkoztatásának releváns munkajogi és társadalombiztosítási dilemmái. (A fogvatartottak foglalkoztatása kényszer vagy kötelező munkának minősül-e?),
- a szabadságvesztésből szabadultak (elítéltek) utánkövetése, bűnisméltése, a szabadultak munkaerő-piaci és társadalmi beilleszkedése,
- külföldi fogvatartottak helyzete és a nemzetiségek nyelvhasználati jogának érvényesülése a büntetés-végrehajtás rendszerében,
- szabálysértés miatt elzárt személyek körülményei a büntetés-végrehajtásban,
- a külföldiek idegenrendészeti célú fogva tartási körülményeinek (örzött szállások) vizsgálata,
- az Európai Unió egyes tagállamaiban előterjesztett menedékjogi kérelmek elbírálása során hazánkat érintő problémák feltárása,

Vizsgálataink új eleme, hogy a környezeti jogok és a gyermeki jogok érvényesülését is ellenőrizzük a helyszíneken.

Megállapításainkat műhelybeszélgetések keretében kívánjuk megosztani a szakemberekkel. A projektet pedig projekt füzettel szeretnénk lezárni. Ebben segítségünkre van a Belügyi Tudományos Tanács, mellyel együttműködési megállapodást kötött hivatalunk. Jó az együttműködésünk a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatallal, az Országos Kriminológiai Intézettel és a Helsinki Bizottsággal.

Az ombudsman alkotmánybírósági indítványa a fiatalkorúak elzárásával és őrizetbe vételével kapcsolatos rendelkezések miatt AJB-3298/2012

Az Alaptörvénnyel és az ENSZ Magyarországon is kihirdetett Gyermekjogi Egyezményével is ellentétes a szabálysértési törvénynek az a rendelkezése, amely a fiatalkorúak esetében lehetővé teszi az elzárás, illetve a szabálysértési őrizet elrendelését. Mivel az ombudsman korábbi felhívásai ellenére az április 15-étől hatályos új szabálysértési törvény is megtartotta ezeket a lehetőségeket, az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybíróságtól kérte a törvény egyes szabályainak felülvizsgálatát.

2010 augusztusában az Országgyűlés a szabálysértési törvényből törölte azokat a passzusokat, amelyek fiatalkorúak esetében tiltották az elzárás kiszabását. Szabó Máté ombudsman még 2010 novemberében állapította meg, hogy a gyermekek gondoskodáshoz és védelemhez, valamint személyes szabadsághoz való jogával ellentétes a szabálysértési törvény rendelkezése, amely megszünteti a

fiatalkorúak elzárásának tilalmát, sőt azt is megengedi, hogy a rájuk kiszabott pénzbírságot elzárásra változtassák.

A biztos a visszásság orvoslására kérte a belügyminisztert, aki arról tájékoztatta őt, hogy a jogalkalmazás különben eszköztelen volna a fiatalkorú elkövetőkkel szemben, az elzárás pedig a fiatalok személyiségének pozitív formálásához járul hozzá. A választ az ombudsman nem fogadta el, a belügyminiszter ugyanakkor ígéretet tett arra, hogy az új szabálysértési törvény megalkotásakor a szaktárca az intézkedések tapasztalatainak figyelembe vételével átgondolja a fiatalkorúak elzárására és az őrizetbe vételre vonatkozó szabályokat.

A 2012. április 15-étől hatályos új szabálysértési törvény azonban – az ombudsmani aggályok ellenére – továbbra is fenntartja a fiatalkorúak esetében az elzárás és a pénzbüntetés elzárásra változtatásának, valamint a szabálysértési őrizet elrendelésének lehetőségét is. A helyzet ellentmondásosságát szemlélteti, hogy míg közérdekű munkára csak 16 év feletti gyermeket lehet ítélni, addig egy 14 év feletti gyermekkel szemben minden további nélkül elzárás szabható ki. Mivel a visszas helyzet megoldására a jogalkotó nem tett lépéseket, a biztos kezdeményezte az Alkotmánybíróságnál mind a régi, mind az új szabálysértési törvény kifogásolt szabályainak felülvizsgálatát.

Szabó Máté indítványában részletesen kifejti, hogy a törvényalkotó által bevezetett és az új szabálysértési törvényben is fenntartott koncepció nem egyeztethető össze sem az Alaptörvénynek a gyermekek jogai védelméről szóló rendelkezéseivel, sem pedig Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásaival, és sérti a Gyermekjogi Egyezmény több cikkét. Az ombudsman ismételten felhívta a figyelmet, hogy a 18 évnél fiatalabb személyek szabálysértési eljárásában a rövid időtartamú szabadságelvonás alkalmazása szükségtelenül és aránytalanul korlátozza az érintett alapjogait. Fiatalkorúak esetében a személyes szabadság korlátozása káros hatású, csak súlyos esetben és végső eszközként használható.

Az alapvető jogok biztosa azt kérte az Alkotmánybíróságtól, hogy semmisítse meg a szabálysértést elkövető fiatalkorúakkal szembeni szabadságelvonás lehetőségét tartalmazó rendelkezéseket. A biztos egyúttal jelezte, hogy önmagában a megsemmisítés nem orvosolná teljes körűen a létező visszásságot, ahhoz szükséges lenne a törvény megfelelő kiegészítése is. Ezért az ombudsman annak megállapítását is kérte, hogy nemzetközi szerződésbe ütköző jogi helyzet keletkezett, mert az Országgyűlés a szabálysértési törvényben elmulasztotta azoknak a mentesülési szabályoknak a megalkotását, amelyek érvényre juttatnák a kiskorúak védelmét fokozottan garantáló Gyermekjogi Egyezmény alapelveit.

Az előzetesen lévők védelemhez való jogáról

Közvetlenül veszélyeztette az előzetesen letartóztatottak védelemhez való jogának érvényesülését a büntetés-végrehajtásnak az a gyakorlata, amely lehetővé tette, hogy ellenőrzésképpen belehallgassanak a fogvatartott és a

védője közötti telefonbeszélgetésbe – állapította meg az ombudsman egy tavalyi jelentésében. Több levélváltást követően a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka elfogadta a biztos ajánlását és az ilyen ellenőrzés beszüntetésére utasította beosztottjait.

Ellentmondás volt az Igazságügyi Minisztérium rendelete és a bv. országos parancsnokának intézkedése között. A minisztérium rendelete kimondja, hogy az előzetesen letartóztatott írásban és távbeszélőn ellenőrzés nélkül érintkezhet a védőjével, a telefonos kapcsolat csak az intézet készülékén történhet, a beszélgetés nem ellenőrizhető, az intézet azonban visszahívással meggyőződhet a hívás jogosságáról.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka ezzel szemben úgy rendelkezett, hogy vagy a hívás előtt kell ellenőrizni a telefonszám és a hívni kívánt személy azonosságát, vagy a kapcsolat létrejöttkor kell meggyőződni a hívott fél kilétéről. Az ügyvédi hívások így ugyan elvben abba a csoportba tartoznak, amelynek tagjait nem ellenőrizhetik, a lehetőség mégis adott volt rá, hogy a börtönszemélyzet röviden – általában 10 és 30 másodperc közötti időtartamra – belehallgasson a beszélgetésekbe.

Az ombudsman a 2011-ben lefolytatott vizsgálatában egybevetette az előírásokat és megállapította, hogy a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának intézkedése ellentétben állt a jogszabállyal. A telefonszámok rögzítését a személyi állomány végzi, ennél fogva az intézet felelőssége, hogy csak ellenőrzött védői telefonszám kerüljön be a rendszerbe.

Az országos parancsnok végül az ombudsman ajánlásának megfelelően rendelkezett arról, hogy az intézkedésben szereplő kifogásolt szövegrészt helyezték hatályon kívül, és körlevélben utasította a büntetés-végrehajtási intézetek vezetőit, hogy a telefonos rendszer átállításával biztosítsák a beszélgetések ellenőrizhetetlenségét.

Az alapvető jogok biztosa 2012-ben projektben vizsgálja a védőügyvédek és általában az ügyvédek büntetőeljárásban betöltött szerepét. A projekt indítását üdvözölte dr. Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara elnöke.

A tököli bv-intézetről AJB-2323/2012

Eggyel több a pszichológus, ami továbbra is kevés. Már minden nap lehet fürödni, ami jó, viszont megengedhetetlen, hogy fiatalok elítéltek a cellájukban dohányozzanak. Az alapvető jogok biztosa a fiatalok tököli börtönében ellenőrizte a négy évvel ezelőtti vizsgálata alapján tett ajánlásainak végrehajtását. Közben részben egyetértő válaszok érkeztek a tököli kórház viszonyaival kapcsolatos, másfél éve tett ombudsmani ajánlásokra.

A Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében, Tökölön a négy év előtti kettő helyett immár három pszichológus dolgozik az egyre terjedő agresszivitásból, illetőleg a kábítószer-fogyasztásból adódó mentálhigiénés problémák orvoslásán. Ugyanakkor viszont több lett a fogvatartott - és ezeknek a pszichológusoknak kell ellátniuk az intézet szomszédságában lévő Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában ápoltakat és a börtön alkalmazottait is. A pszichológusok hiánya közvetlenül veszélyezteti a fiatalkorú fogvatartottak lelki egészséghez való jogát- állapította meg az ombudsman. Gyakoriak még a higiéniai problémák, a tisztálkodás szükségességére sokszor fel kell hívni a fiatal fogvatartottak figyelmét. Pedig a lehetőség most már adott: a biztos az előző vizsgálathoz képest előrelépésként értékelte, hogy az intézet ma már minden fiatalkorú fogvatartott számára biztosítja a napi fürdést.

Tökölön külön zárkákban helyezik el a nemdohányzó és a dohányzó fogvatartottakat. Az ombudsman ezzel kapcsolatban rámutatott, hogy a fiatalkorúak büntetés-végrehajtási intézeteiben nem engedhető meg dohányzó zárka kialakítása. A fogvatartottak jelentős hányada fiatalabb 18 évnél, márpedig nekik tilos dohányterméket eladni, illetve őket azzal kiszolgálni. Szabó Máté ehhez azt is hozzátette, hogy a zárkák kis légtere miatt a dohányzás káros hatásai megtöbbszöröződnek. A biztos megfontolandónak tartja a nemdohányzók védelméről szóló törvény olyan módosítását, hogy a fiatalkorúak bv. intézetében tilos legyen a dohányzás a zárkában, mert a mai helyzet sérti a gyermekek védelemhez és egészséghez való jogát.

Az alapvető jogok biztosa a tököli börtönkórház vizsgálata után javasolta, hogy enyhítsék a zsúfoltságot a zárkákban és lássák el biztonsági övekkel a rabszállító járműveket. A közigazgatási és igazságügyi miniszter ennek nyomán a büntetés-végrehajtási intézetek bővítéséről, illetve új épületek megnyitásának szándékáról tájékoztatta a biztost. Hozzátette azonban, hogy a fogvatartottak elhelyezésénél valamennyi szempont jogszabályba foglalása lehetetlen és nem célravezető, mert a fogvatartotti létszám meghatározásakor az állománynak az egyes büntetés-végrehajtási intézetekben, illetve az egyes elkövetők esetében más-más szempontokat kell figyelembe vennie. Az ombudsman egy másik ajánlását követve a Belügyminisztérium felmérte a várható költségeket és 2014 végéig biztonsági övekkel láthatják el a rabszállító járműveket. Ezt a megoldást az ombudsman azért sürgette, mert az elmúlt években a fogvatartottak szállítása során személyi sérüléssel járó baleset is történt, amelynek következményeit a biztonsági övek enyhíthették volna.

Az ügyvédség helyzete, az ügyvédek és a hozzájuk forduló jogainak védelme - Ügyvédi projekt

Az ombudsman 2012-ben indította útjára az ügyvédség helyzete, az ügyvédek és hozzájuk forduló jogainak védelme címet viselő projektjét. Az átfogó ombudsmani vizsgálódás középpontjában az ügyvédek és a hozzájuk forduló ügyfelek jogainak érvényesülése, az ügyvédi kamarák gyakorlata és a kapcsolódó szabályozás alkotmányossági monitoringja áll.

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) alapján a hatóságok tevékenysége során felmerült, az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasság megszüntetése érdekében a hivatalból indított eljárás kitér az állampolgárok nagyobb csoportját érintő visszasság kivizsgálására, illetve az alapvető jogok érvényesülésének átfogó vizsgálatára, valamint az illetékes minisztériumnál jogszabály-módosítás kezdeményezésére.

Az Alapvető Jogok Biztosa a kitűzött feladat megvalósítása terén együttműködik többek között az ügyvédi kamarákkal, az illetékes minisztériummal, a büntetés-végrehajtási intézetekkel és a Magyar Helsinki Bizottsággal is.

A projekt összegzi a témát érintő állampolgári panaszokat, foglalkozik az ügyvédi eskü szövegének megváltoztatásával, az ügyvédi kirendelés tapasztalataival, az állami jogi segítségnyújtás jelenlegi helyzetével, az ügyvédek alapjogi szempontból történő továbbképzésével, a letétbe helyezett összegekkel kapcsolatos szabályozási problémákkal, a fegyelmi ügyek elhúzódásának okaival, az ügyvédek biztosításának kérdésével.

A projekt egyszerre kíván tükröt tartani az állam, a jogászok és a társadalom elé annak érdekében, hogy a rászorulókat és jogi képviselőiket a lehető legmagasabb szinten tudják érvényesíteni alapvető jogaikat.

A projekt működése során kiemelkedő fontosságot kap az ügyvédek félelem- és befolyásmentes működésére, valamint az eljárási jogi eszközök egyenlőségére történő figyelemfelhívás,

Az ügyvédi projekt szorosan együttműködik a Büntetés-végrehajtási Projekttel. A büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatások során a fogvatartottakat arra kérjük, hogy egy több mint 30 oldalas anonim teszt kitöltésével segítsék elő, hogy minél pontosabb képünk alakuljon ki a védővel történő találkozásokról, illetve arról, hogy milyen különbségek mutatkoznak a kirendelt és a meghatalmazott védővel történő kapcsolattartás esetén.

A projekt elindulását 2012 márciusában sajtótájékoztatón jelentette be dr. Szabó Máté ombudsman. Az eseményen dr. Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara Elnöke, dr. Rétvári Bence, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium államtitkára, valamint dr. Kovács András Kristóf, a Magyar Helsinki Bizottság társelnöke is kifejtette gondolatait a témával kapcsolatban.

Az államtitkár megígérte, hogy a projekt tapasztalatait, megállapításait beépítik a jogalkotási folyamatba.

A projekt 2012 szeptemberében, egy összegző konferencia megtartásával zárul.

Az ügyvédi eskü új szövegéről AJB-3615/2012

Az ügyvédi eskü hatályos szövegéből kimaradt a titoktartásra vonatkozó kitétel, ami ellenkezik a magyar jogi hagyományokkal, továbbá megrendítheti az ügyfél és ügyvéd bizalmi kapcsolatát – állapította meg az ombudsman az ügyvédségről szóló átfogó vizsgálatának első jelentésében. Az pedig, hogy az eskü összemossa a közjogi tisztségviselőt és a magánszférában dolgozó ügyvédet, annak látszatát kelti, hogy az ügyvédség részét képezi a köztisztviselői karnak.

Az alapvető jogok biztosa „Az ügyvédség helyzete, az ügyvédek és hozzájuk fordulók jogainak védelme” című, idén indított projektjében elsőként az ügyvédi eskü megváltoztatását vizsgálta. Az eskü immár nem tartalmazza az ügyvéd titoktartását előíró szövegrészt. Ezzel kapcsolatban jelentésében az ombudsman emlékeztet arra, hogy a titoktartás erkölcsi kötelezettségének megjelenítése az ügyvédi esküben régi magyar hagyomány, így annak elhagyása megszakítja az elfogadott jogszokást és mindenképpen gyengíti az ügyfél és az ügyvéd közötti bizalmi kapcsolatot.

Az alapvető jogok Biztosa jelentésében azt is kiemeli, az eskü új szövege alkalmas lehet arra, hogy a társadalom tagjaiban az ügyvéd és a köztisztviselő viselőjének szerepét összemossa. Az eskü szövegének egy része ugyanis azonos lett a közjogi tisztségviselő esküjének szövegével, pedig ezt semmi sem indokolja, ezen kívül megtévesztő is. Az eskü alapján az ügyvédnek ügyfelével be kell tartatnia a jogszabályokat, bár erre sem joga, sem lehetősége nincs. Az ügyfél és a közösség érdekére való hivatkozás azonos súlyú az új szövegben, miközben az ügyvéd hivatásszerűen a magánfelet kell, hogy képviselje – mutat rá az ombudsman. A jogrendszerben az ügyvédség ellensúlyt jelent az állami hatalommal szemben, ezért különös jelentősége van a hivatás alkotmányos szabályozásának, mert kizárólag így biztosítható a tisztességes eljáráshoz való jog és a jogbiztonság.

Az ombudsman mindezek alapján megállapította, hogy az új szabályozás a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével, valamint a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben visszaállítást okoz. Egyúttal kezdeményezte, hogy a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium fontolja meg az ügyvédekről szóló törvény módosítását, illetve az eredeti szövegezésnek az Alaptörvényt figyelembe vevő visszaállítását. A Biztos felkérte a minisztériumot, hogy a jövőben az ügyvédséget közvetlenül érintő szabályok megalkotásánál, illetve módosításánál működjön együtt az ügyvédi kamarával.

„A Munka Méltósága” projekt

A 2012. évben az alapvető jogok biztosa „A Munka Méltósága” címmel alapjogi projektet indított. A projekt keretében az ombudsman a munkához való jog érvényesülése mellett más alapjogok – úgymint az emberi méltósághoz való jog, az egyenlő bánásmód követelményének megtartása, valamint az alapvető jogállami követelmények biztosítását – vizsgálja a munka világában.

Vizsgálatai során külön is foglalkozik majd az egyes védett csoportba tartozó személyek munkavállalási lehetőségeivel. A nők és kisgyermekes anyák különféle alternatív munkavállalási formákban – távmunkában, részmunkaidőben – történő alkalmazását a biztos a köz- és a versenyszférában is vizsgálja. A pályakezdő fiatalok elhelyezkedési esélyeinek, foglalkoztatási lehetőségeinek feltárása mellett, azt is áttekinti, hogy milyen esélyeket és segítséget kaphatnak a hajléktalan emberek, illetve a fogvatartottak ahhoz, hogy visszatérhessenek a munka világába. Részletesen elemzi azt a kérdéskört is, hogy miképpen hatnak a fogyatékosokkal élő embereket foglalkoztató munkáltatóknak adott kedvezmények és mi történik annak érdekében, hogy megvalósuljon a fogyatékosok integrált foglalkoztatása.

A projekt keretében indított vizsgálatok másik irányát jelenti az átalakított közfoglalkoztatási rendszerrel kapcsolatban felmerülő egyes alapjogi problémák felmérése a konkrét panaszok kivizsgálásán keresztül, valamint azon túlmutatóan, egy országos szintű, átfogó helyzetkép megrajzolásával.

A vizsgálatok harmadik iránya a kollektív jogok, azon belül is a sztrájkhoz való jog érvényesülése.

a.) Hajléktalan személyek munkavállalási lehetőségei Magyarországon

„A Munka Méltósága” projekt keretein belül az Ajbt. 18. § (4) bekezdése alapján hivatalból, átfogó vizsgálat indult, amelynek célja egy alapjogi szempontú helyzetképet adni a hajléktalan emberek elhelyezkedési lehetőségeiről, a munka világába történő be-, illetve visszavezetésük lehetőségeiről, dilemmáiról.

Az átfogó vizsgálat első lépéseként, a biztos a témakörrel kapcsolatos tájékoztatásért, informatív adatokért megkereséssel fordult a Nemzeti Erőforrás Minisztériumhoz, és a Nemzeti Munkaügyi Hivatalhoz, a Fővárosi Önkormányzathoz és a Haller utcai Munkaügyi Kirendeltséghez; továbbá ezzel egyidejűleg informatívabb úton, személyes konzultációk keretében tájékozódott a hajléktalan-ellátórendszerrel gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező civil képviselőktől is.

A hajléktalanok emberek foglalkoztatásával, munkavállalási lehetőségeikkel összefüggésben a szociális segítő szakemberek kiemelték, hogy annak legnagyobb gátja legtöbbször a foglalkoztathatóságuk hiányában keresendő. A hajléktalan emberek mentális, és fizikai állapota csak alapos, körültekintő szociális

segítséggel, mentálhigiénias kezelés eredményeként tehető alkalmassá munkavállalásra. Aki azonban foglalkoztathatóvá válik, annak előbb-utóbb sikerül visszaintegrálódnia a munkaerőpiacra. Kiemelten hangsúlyozták a (szociális) intézményen belüli foglalkoztatás jelentőségét, a védett foglalkoztatási formák bővítésének szükségességét, valamint a fokozatosságot, mint a legfontosabb hatékonysági kritériumot. A hajléktalan emberekben jellemzően megvan a munkavégzési igény; a munkakeresésre, munkavégzésre való hajlandóságuk azonban a szocializáltsági fokukkal párhuzamosan csökken.

A kormányzati válaszokból az tűnik ki, hogy a jogszabályi előírások szerinti minimál-követelményeket, a lehetőségek megteremtésének elvi szintjén teljesíti ugyan a foglalkoztatási rendszer, azonban rugalmatlan, súlyos diszkriminációs attitűddel terhelt és teljesen nélkülözi a komplex módon, egyénre szabottan alkalmazható megoldásokat. Így gyakorlatilag teljesen eredménytelen.

A vizsgálat eredményeit összegző, a hajléktalan emberek munkavállalási esélyeit, munkaügyi helyzetét, valamint az esetlegesen felmerülő alapjogi visszasságokat feltáró jelentés befejezése 2012. május közepére várható.

b.) A nők és kisgyermekes anyák (szülők) elhelyezkedési esélyei

A „Munka Méltósága” projekt fő irányvonalai közé tartoznak az egyes védett csoportba tartozó személyek munkavállalásával kapcsolatos vizsgálatok, ezen belül is a nők és kisgyermekes anyák (szülők) elhelyezkedési esélyei, részmunkaidőben illetve távmunkában történő foglalkoztatásuk és továbbképzési lehetőségeik.

Ennek a vizsgálatnak a célja az volt, hogy felmérje a kismamák részmunkaidőben történő foglalkoztatásának lehetőségeit a közsférában, a munkaügyi központok kifejezetten ennek a célcsoportnak szervezett képzési lehetőségei körét, a munkaerő közvetítés gyakorlatát, az elhelyezkedési esélyeket, a versenyszférában e témában jelentkező problémákat, a gyakorlatokat.

Általános elmondható, hogy a kisgyermekes szülők munkavállalását hátráltatja a munkahelyek hiánya, az atipikus foglalkoztatási formák (távmunka, részmunkaidős foglalkoztatás) elterjedésének hiánya, rugalmas munkaidő elvetése.

A megkeresett szervektől beérkező válaszokból megállapítható továbbá, hogy a nők illetve a kisgyermekes szülők munkavállalásának egyik legnagyobb akadályát az jelenti, hogy a munkavégzés idejére nem tudják megoldani a gyermekek felügyeletét. Korábbi jelentésében már megállapította a biztos, hogy a gyermekek napközbeni ellátását biztosító rendszer több helyen nem tölti be funkcióját, hogy nincs elég bölcsődei, óvodai férőhely, illetve túlszűfoltak. Ezen intézmények nyitva tartása nem kellő mértékben igazodik a szülők munkavégzési idejéhez.

A kisgyermekes anyák foglalkoztatási szintje jelentősen elmarad az EU átlagtól. A három év alatti gyereket nevelők esetében Magyarországon a legalacsonyabb a foglalkoztatási ráta az EU-tagállamok közül, mindössze 14%.

A jelentésben az ombudsman többek között megállapította, hogy a feltárt körülmények a nők elhelyezkedési esélyeit nagymértékben befolyásolják és azzal, hogy akadályozzák a munkaerőpiacra való visszatérésüket a munkához és a foglalkozáshoz való joggal összefüggő visszásság okozhat. Ezért felkérte a nemzetgazdasági minisztert, hogy jelentésében feltárt, akadályozó tényezőket a nők munkaerő-piaci helyzetének javítására érdekében kidolgozandó javaslatában hangsúlyosan vegye figyelembe.

c.) A fogyatékossgal élők foglalkoztatási helyzete Magyarországon

Az alapvető jogok biztosa az idei évben indított „A Munka Méltósága” című munkajogi projekt keretében a fogyatékossgal élők foglalkoztatási helyzetét is vizsgálja.

A vizsgálat a fogyatékossgal élők munkavállalási lehetőségeinek és foglalkoztatásának a feltárására irányult, különös tekintettel arra, hogy ugyan előrelépésekről számolhatunk be a fogyatékossgal kapcsolatos jogszabályok területén – az oktatási és rehabilitációs programok, az akadálymentesítést célzó intézkedések, a fogyatékos embereket támogató létesítmények, a helyi közösségi gondozás és az otthoni gondozás segítségével megvalósuló, a független életvitel érdekében hozott intézkedések, és azon jogorvoslati mechanizmusok tekintetében, amelyek révén biztosítható, hogy a fogyatékossgal élő személyek ténylegesen élhessenek jogaikkal – a fogyatékossgal élőköt azonban továbbra is aránytalan módon kirekesztik a munkaerőpiacról.

A vizsgálat eredményessége érdekében a biztos megkereste a Nemzeti Erőforrás Minisztériumot, valamennyi kormányhivatal munkaügyi központját, a Nemzeti Munkaügyi Hivatalt, az Egyenlő Bánásmód Hatóságot, és a fogyatékossgal élőköt érdekeit képviselő több civil szervezetet.

A vizsgálat eredményeként az ombudsman megállapította, hogy a munkaügyi központok feladataikat a jogszabályok előírásai szerint végzik, ennek ellenére kevés fogyatékossgal élő személy keresi fel a központokat. A legtöbb munkaügyi központ – az egyes fogyatékossgai csoportok szerint eltérő mértékben – akadálymentesített. A szabályozást illetően aggályos, hogy nincsen egységes fogalom a „fogyatékossgal élő” személy meghatározására, aminek következtében a fogyatékossgal élő személyek foglalkoztatását illetően nem létezik egységes nyilvántartási rendszer. A bértámogatási rendszer komoly felülvizsgálatra szorul, ugyanis jelenlegi formájában nem ösztönzi a munkaadókat a fogyatékossgal élő személyek foglalkoztatására. Kiemelten fontos lenne a civil szervezetek és a munkaügyi központok együttműködésének erősítése.

Az elmúlt évek tapasztalatai ugyanis azt mutatják, hogy a fogyatékossgal élő személyek nyitottabbak a civil szervezetekre, akik kidolgozott módszertanaik

és programjaik alapján hatékonyabban segítik a fogyatékossgal élők elhelyezkedését. A komplex rehabilitáció rendszerének kidolgozásában kiemelt hangsúlyt kell fektetni a fogyatékossgal élők képzésére is.

“A válság vesztesei - a paragrafusok fogságában” projekt 2012-2013

A gazdasági-pénzügyi helyzet rohamos romlása a társadalom egészét negatívan érinti. Különösen erősen sújtja azonban a legsérülékenyebb csoportokhoz tartozókat. Emellett jellemző, hogy a források szűkülése a társadalmi szolidaritást is gyengíti: újabb és újabb szakadékok támadnak a társadalmi többség és egyes, eleve gyengébb érdekérvényesítő képességű csoportok (pl. cigány kisebbség, hajléktalanok, munkanélküliek) között. Nem csupán a legrászorultabbak számára jelenthet azonban kihívást a válság, hanem a több gyermekes, eladósodott, csökkenő jövedelmű középosztály bizonyos különösen sújtott csoportjai (pl. az egészségügy dolgozói) is számot tarthatnak figyelmünkre.

A válság fogalma tehát többértű: a gazdasági megrendüléssel párhuzamosan a társadalomban is megfigyelhetőek annak tünetei. A társadalmi kohézió gyengülése, az előítéletes gondolkodásformák, a szélsőséges magatartások térnyerése és a bűnbak-képzés társadalom-lélektani folyamata mind a válság fogalmához köthető jelenségek. Ugyanígy a tágabb értelemben vett válság kontextusában értelmezhetőek a nehezedő gazdasági viszonyokra és a kiéleződő társadalmi problémákra adott – gyakran diszfunkcionális – állami – jogalkotási és jogalkalmazási területen egyaránt jelentkező válaszok. Egymással párhuzamosan figyelhető meg egyrészt az állam kivonulása az élet egyes területeiről és emellett – a csökkenő állami szerepvállalás ellensúlyozására – a fokozódó kriminalizáció és a zéró-toleranciás attitűd felerősödése (a büntetési tételek növelése, az alternatív büntetési vagy intézkedési formák háttérbe szorulása, illetve egyre jelentékenyebb számú közterületi rendszabály).

A vizsgálat fókuszában olyan problémakörök illetve különösen sérülékeny társadalmi csoportokat érintő negatív folyamatok és állami intézkedések állnak, amelyek kapcsán a leginkább kimutathatóak az alkotmányos visszasságok a joggyakorlatban. A fókuszpontok kialakítása során a projekt támaszkodik a korábbi ombudsmani gyakorlatra (mind az állampolgári jogok biztos, mind a külön biztosok kapcsolódó vizsgálataira). Emellett épít a kapcsolódó projektekre (különösen az ún. „méltóság-projektek”- hajléktalanokkal, fogyatékkal élőkkel, betegekkel kapcsolatos hivatalbóli vizsgálatok - tapasztalataira), azonban átfogóbban, nem az egyes csoportok szerinti bontásban, hanem elsősorban joggyakorlatban tetten érhető alkotmányos visszasságok oldaláról közelíti meg a problémakört.

A gazdasági válság következménye az állampolgárok és csoportjaik anyagi körülményeinek nehezedése, a társadalmi szolidaritás csökkenése és az állami szerepvállalás „megnehezedése”, célvesztése az új kihívások hatására.

Az ombudsmani vizsgálatok mércéje az alapjogok és az alkotmányosság érvényesülése, rámutatva, hogy bizonyos állami, igazgatási-jogi eszközök és módszerek használata a válság esetén sem megengedett az európai jogállami normák és alapértékek szempontjából. Az ombudsman szerepe kettős: a konkrét alapjogi aggályok jelzésén túl az erre történő figyelemfelhívás és az esetleges alulról építkező jó gyakorlatok, civil kezdeményezések „felszínre hozatala”.

A projekt fókuszai

I. „Bűnös szegénység – bűnös másság”.

A gazdasági válság – amint azt történelmi példák mutatják – kedvező táptalaja a szélsőséges ideológiák, kirekesztő magatartásformák erősödésének. E körben – a korábbi projektek tapasztalataira építve – ismételten szükséges foglalkozni a közterület-használat szigorításával kapcsolatos tendenciákkal. Az állam számára, legyen az jogalkotó vagy jogalkalmazó szerv, nem fakultatív feladat a szélsőségesen rászoruló polgáraitól való gondoskodás. A hajléktalanok kriminalizálása, élettereik csökkentése számos, az emberi méltósághoz fűződő joghoz kapcsolódó alapjogi problémát vet fel. Alapelv, hogy önmagában a hajléktalanság kezelése és megelőzése rendészeti jellegű megoldások bevetését, szankciók előírását alkalmazását nem indokolhatja. A hajléktalanság, mint állapot, a közterületen való (szükségszerű) életvitelszerű tartózkodás, mint helyzet, a guberálás, mint ehhez gyakran kapcsolódó magatartás, önmagában nem lehet bűn, amely szankciókat von maga után

Az elmúlt évtizedben sorra kudarcot vallottak azok a kísérletek, amikor az állam jogi eszközökkel próbálta megakadályozni az előítéletek, az ezekből táplálkozó verbális és fizikai gyűlölet-bűncselekmények terjedését. Problémát jelent az is, hogy a jogalkalmazási gyakorlat nem tudja hatékonyan és a céljának megfelelően alkalmazni a szélsőséges csoportok elleni fellépés jegyében elfogadott jogszabályokat. A gyűlölet-bűncselekményekre vonatkozó jogszabályi környezet vizsgálata és a joggyakorlat elemzése így szintén a projekt fókuszában állnak.

Az uzsora-bűncselekmények problémaköre szintén fokozott jelentőséget kap a válság folyamán. Az uzsoraszerződés a mélyszegénységben élők számára gyakran az egyetlen útja annak, hogy legalább időlegesen készpénzhez vagy valamilyen nélkülözhetetlen javakhoz jussanak. A rendkívül aránytalan megállapodások csapdájából azonban külső segítség nélkül szinte lehetetlen kitörni. Az uzsora áldozatainak sorsát ugyanakkor általános társadalmi közöny vagy akár nyílt, és gyakran az etnikai előítéletek által is erősített ellenszenv kíséri. Az elmúlt években az állam elsődlegesen büntetőjogi kérdésként próbálta kezelni az uzsorát, miközben e jelenség visszaszorítása sokkal összetettebb megoldásokat kíván meg. E kérdéskör vizsgálata a projekt egyik fókuszpontja.

II. Az egészséghez, az egészséges környezethez való jog és az élethez, a minimális megélhetési feltételek biztosításához való jog egyes konfliktusai:

A gazdasági-pénzügyi válság nemcsak az egyes embereket, a családokat érinti, de érinti az államot és az állam által kiépített és működtetett intézményrendszert. Különösen érzékenyen érinti a jelenben hosszú távú érdeket szem előtt tartó környezetvédelmet és ezen keresztül az emberek egészséges környezethez való jogát. A projekt keretében arra a kérdésre keressük a választ, hogy miként befolyásolták a környezetvédelmi intézményrendszer létét és hatékony működését a közvetlenül vagy közvetve a válság hatására tett állami intézkedések.

Az ombudsmanhoz évek óta folyamatosan számos panasz érkezik a kötelező települési szilárd hulladékszállítási közszolgáltatás tárgykörében. A hulladékkezelés rendkívül összetett problémakörén belül – lényegében függetlenül a helytől, az ország valamennyi részéből – a panaszok jellemzően azzal a kérdéssel foglalkoznak, hogy indokolt-e, illetve mennyiben megengedhető a lakosság fizetési kötelezettséggel való terhelése.

Különösen aktuálissá teszi ezt a problémát, hogy a lakosság fizetőképessége egyre romlik, így a megélhetési nehézségekkel küzdő lakosoknak már most is nagy problémát okoz a hulladékdíj megfizetése. Mindez a nem kívánt jelenségek (illegális hulladékégetés és hulladéklerakás, hulladékelhagyás) további növekedését eredményezi. Ezzel összefüggésben a projekt keretében fel kívánjuk tárnai, hogy a gazdasági-pénzügyi válság milyen problémákban manifesztálódik a hulladékgazdálkodásban, ezen belül is a települési szilárdhulladék-kezelési közszolgáltatásban (annak ellátását veszélyezteti-e, miként tükröződik az abban résztvevők magatartásában). A fenti körből a hulladékégetés témaköre kerülne részletesebb vizsgálat alá, tekintettel a már beérkezett panaszokra és a korábbi biztosi gyakorlatra.

A globális válságok sorában egy a Föld távolabbi jövőjét, a jövő generációk életkörülményeit, lehetőségeit beárnyékoló válság, a klímaváltozás idejét éljük. A projekt célja ezzel összefüggésben a megújuló alkalmazásával kapcsolatos jogszabályi környezet vizsgálata, a megújuló engedélyezésével kapcsolatos ellentmondások, hiányosságok és akadályok feltárása a gyakorlati tapasztalatok és a problémák feltérképezése alapján is, majd az esetleges jogalkotási javaslatok tétele.

III. „Tudatos polgár - felelős állam”

A válság során egyre többen kerülnek nehéz helyzetbe, adósságcsapdába, amely végső soron akár a lakhatásukat is veszélybe sodorhatja. A hatályos jogszabályok szerint a fizetéseketelenné vált magánszemélyek ellen végrehajtási eljárás kezdeményezhető, amely során lakóingatlan árverése is sor kerülhet. Az elmúlt években több alkalommal felmerült a magáncsőd bevezetésének lehetősége, az alapvető jogok biztosa is kezdeményezte ezt korábbi jelentésében, a

jogintézmény azonban a mai napig nem létezik hazánkban.

Az Alaptörvény XIX. cikke értelmében Magyarország a szociális biztonságot a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg. Az öngondoskodás és az állami felelősségvállalás mezsgyéjén elhelyezkedő társadalombiztosítási rendszer a pénzügyi nehézségek, a válság időszakában különös jelentőséggel bír, így annak változásai kiemelten is a projekt fókuszába kerülnek. A vizsgálat célja ezzel összefüggésben elsődlegesen a társadalombiztosítás területén bekövetkező változásokkal összefüggésben beérkező panaszok elemzése alapján feltárni a változásokkal kapcsolatban felmerülő eljárási visszasságokat és jogszabályi rendelkezések hiányosságait.

IV. A betegjogok, a fogyatékkal élők jogai

Az egészségügy olyan szektor, amelyet a válság hatásai számos szempontból érinthetnek. A projekt keretein belül vizsgálandó az egészségügyi dolgozók, orvosok, ápolók, mentálhigiénés szakemberek oktatásának, képzésének, foglalkoztatásának, munkakörülményeinek ellehetetlenülése a szűkös infrastruktúra és a társadalom romló egészségügyi és mentálhigiénés helyzete folytán. A vizsgálat során kitérünk az egészségügyben foglalkoztatott személyek munkakörülményeire, életkörülményeire, az egészségügyi dolgozók képzésével kapcsolatban felmerülő aggályokra, lehetőségekre, figyelemmel arra, hogy a hazai humán erőforrás hiány egyik leghangsúlyosabb problémája az egészségügyben dolgozó szakemberek bérezési és jövedelmi helyzete. Lényegesnek tartjuk ezzel együtt szakmai párbeszédet indítását. Mindezen problémakörök feltérképezése során alapvető kiindulási szempont a beteg, a biztonságos betegellátás.

A korábbi évek ombudsmani gyakorlata olyan szakmai tapasztalatokat értelt, ismereteket nyújtott és kapcsolati rendszert hozott létre, mely alapján a Fogyatékosügyi Civil Caucus együttműködő partnereként számos, a fogyatékossgal élők jelentős társadalmi csoportját érintő kérdésben megkerülhetetlenné vált az alapvető jogok biztosa álláspontja.

A 2012. január 1-jétől hatályos új ombudsmantörvény külön is nevesíti, hogy az alapvető jogok biztosa tevékenysége során – különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával – megkülönböztetett figyelmet fordít a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére. Az ombudsman a korábbi gyakorlatát követve, arra építve a 2012-es évben is prioritásként kezeli a fogyatékossgal élő személyek jogainak, az egyenlő bánásmód követelményének és az előnyben részesítés érvényesülését és előmozdítását.

E körben vizsgáljuk az új Ptk. tervezetének cselekvőképességet érintő rendelkezéseit, illetve annak a választójog gyakorlását korlátozó hatásait, valamint a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól szóló törvény következményeit. Különös hangsúlyt helyezünk a fogyatékossgal élők között is

különös helyzetben lévő pszichiátriai betegek ellátását és státuszát érintő vizsgálatokra.

V. A projekt lokális fókusza – Szentgotthárd

Az általános intézményi problémák és társadalmi konfliktusok meglétének és kezelésének tematikus projekt keretében való vizsgálata eredményességéhez elengedhetetlenül szükséges az, hogy a projekthez kapcsolódó sokrétű kérdéseket az alapvető jogok biztosja egy település valós, tér- és időbeli viszonyai között is megvizsgálja.

A Biztos azért jelölte ki Szentgotthárd várost és környékét a „Válság vesztesei” projekt lokális fókusza céltelepüléseként, mert a városban és térségében együtt, esetenként egymással versengő módon jelennek meg környezeti, nemzetiségi és szociális problémák.

Az ezek vonatkozásában lefolytatott korábbi általános és külön biztosi vizsgálatok összességükben rámutattak a megjelenő alapjogi kérdések komplexitására és egy átfogó, a felmerülő kérdések tágabb összefüggéseire is rámutató vizsgálat szükségességére.

A település határmenti helyzete: a rendszerváltozás előtt a határsáv és a vasfüggöny miatti elszigeteltsége, majd a rendszerváltozást követően a határok megnyílásával és a nyitott határok elve alapján a térségnek a többféle pozitív és negatív tendencia metszéspontjába való kerülésével az alapjogi problémák mindig a különböző irányú válságfolyamatok összefüggésében jelentkeztek. Ezért a jelenlegi, általános gazdasági válság körülményei közepette ezen összetett alapjogi kérdéseknek az aktuális és átfogó vizsgálata, a megjelenő alapjogi problémáknak a válságfolyamatokkal való összefüggései kimutatására is irányulóan szemléletadó és mintaértékű lehet, így a lefolytatott vizsgálat – kapcsolódóan a pszichiátriai betegek helyzetéről szóló jelentés utóvizsgálatához is – módszertani modellként, illetve esettanulmányként szolgálhat a „Válság vesztesei – a paragrafusok fogságában” című átfogó projekt számára.

A Válság vesztesei projekt részeként az „Alapjogok a határok és hatások metszéspontján” Szentgotthárdot és térségét érintő lokális fókusza a következő vizsgálati területeket fogja át:

1. Környezeti konfliktusok

- a) Határon átnyúló környezeti hatásokkal kapcsolatos magyar-osztrák környezeti konfliktusok
 - Heiligenkreuz térségében tervezett szeméttégető,
 - Rába habzása,
 - Az átterjedő hatások és az Órségi Nemzeti Park állapotának megőrzése,

2. Nemzetiségi jogok

A térségben élő szlovén horvát és német nemzetiség közül a szlovén nemzetiségi jogoknak, elsősorban a középiskolai nemzetiségi oktatás keretében, valamint a nemzetiségi anyanyelvhasználathoz kapcsolódó érvényesülését vizsgáljuk, kitekintéssel a Savaria Egyetemi Központ Bölcsészettudományi Karán a szlovén és horvát szakoknak e jogokkal is összefüggő szerepére.

3. Fogyatékkal élők, pszichiátriai betegek alapvető jogai

A Pszichiátriai Betegek Otthonával kapcsolatos jelentés utóvizsgálata keretében.

Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézménye

Cím: 1051 Budapest, Nádor utca 22.

Postai cím: 1387 Budapest Pf. 40.

Telefon: (06-1) 475-7100

E-mail: panasz@ajbh.hu

Fax: +36 1 269 16 15

Internetcím: www.ajbh.hu